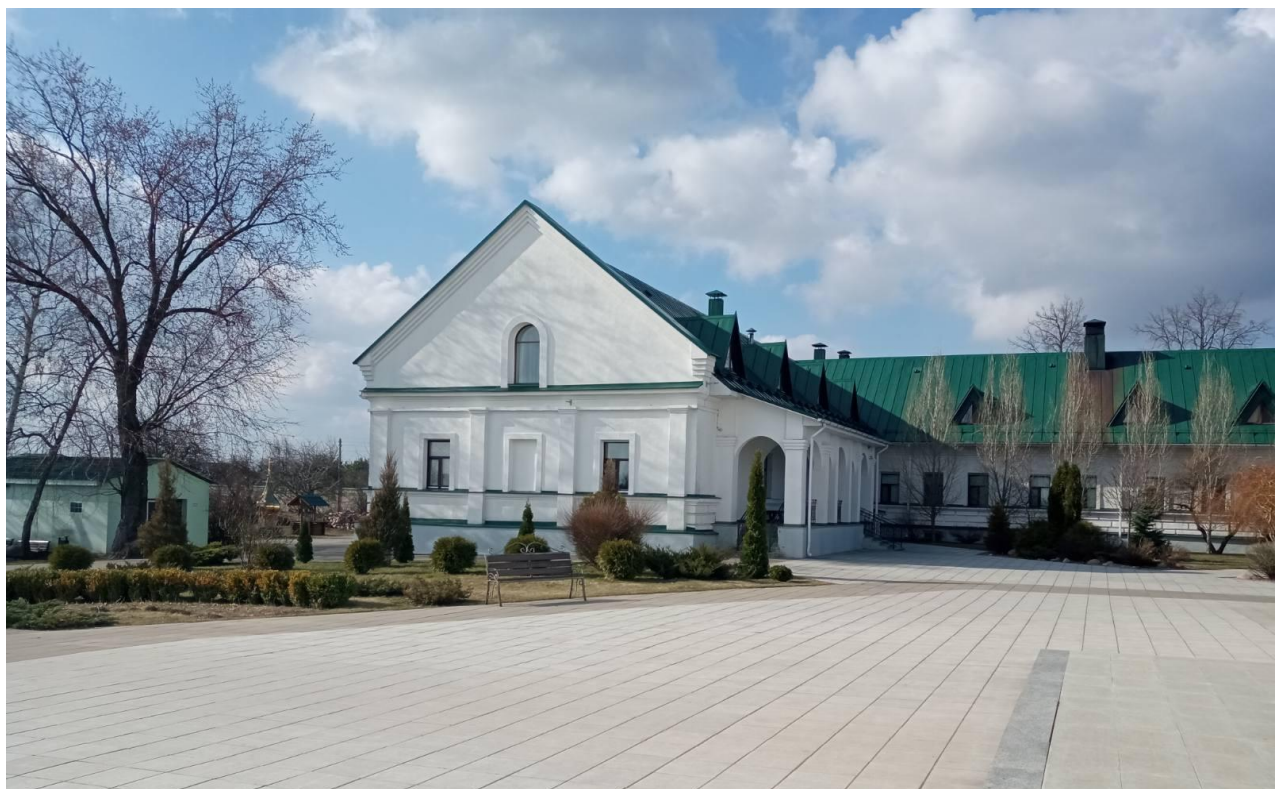

**БЫЛЫ МАНАСТЫР БАЗЫЛЬЯН:
БЛАГАВЕШЧАНСКАЯ ЦАРКВА; МАНАСТЫРСКИ КОРПУС
(СМАЛЯВІЦКІ РАЁН, В. МАЛЫЕ ЛЯДЫ)**

Былы манастыр базыльян: Благовешчанская царква

Былы манастыр базыльян: манастырскі корпус

Шыфр гісторыка-культурнай каштоўнасці (паводле [дзяржаўнаму спісу гісторыка-культурных каштоўнасцей Рэспублікі Беларусь](#)): 612Г000579

Месцазнаходжанне: Смалявіцкі раён, в. Малыя Ляды, вул. Цэнтральная, 4А.

Каардынаты: 53.791330, 28.087604

Кароткае апісанне:

Былы манастыр базыльян – помнік архітэктуры ([612Г000579](#)). Знаходзіцца ў цэнтры вёскі. Пабудаваны ў 2-й палове 18 – 1-й палове 19 ст. Уключае царкву Благавешчання і жылы корпус.

Апісанне гісторыка-культурнай каштоўнасці:

Былы манастыр базыльян – помнік архітэктуры. Знаходзіцца ў цэнтры вёскі. Пабудаваны ў 2-й палове 18 – 1-й палове 19 ст. Уключае царкву Благавешчання і жылы корпус.

Царква пабудавана ў 1794 г. з цэглы. Трохнефавы чатырохстоўпны храм, накрыты двухсхільным дахам. Да ўсходняй яго часткі прыбудаваныя прамавугольныя аб’ёмы, якія выходзяць за агульныя габарыты будынка. Галоўны фасад – масіўны прамавугольны шчыт з барочным завяршэннем. Па гарызанталі падзелены прафіляванымі карнізамі, па вертыкалі – пілястрамі. Плоскасці паміж пілястрамі прарэзаны вузкімі паўцыркулярнымі аконнымі праёмамі. Цэнтральная частка вылучана парталам галоўнага ўвахода і размешчаны над ім здвоеным акном. Вертыкальнае члянэнне, высокія вокны і нішы ўзмацняюць вертыкальныя прапорцыі храма. Бакавыя фасады дэкарыраваны плоскімі пілястрамі, франтонамі і нішамі. Памеры царквы: 994 кв.м. плошча забудовы, 13776 куб.м. будаўнічы аб’ём, агульная плошча 590 кв.м.

Унутраная прастора падзелена на нефы квадратнымі ў плане слупамі. Па ўсёй даўжыні будынка над цэнтральным нефам раскрываецца цыліндрычнае скляпенне з распалубкамі, якое апіраецца на слупы і падпружныя аркі. Вузкія бакавыя нефы перакрыты крыжовымі скляпеннямі. Сцены крапаваны пілястрамі і паўкалонамі карыфскага ордэна ў барочнай інтэрпрэтацыі. Над ўваходам зроблены хоры на круглых слупах. Рарцовыя сцены бакавых нефаў і алтарнай часткі дэкарыраваны размалеўкай, выкананай у тэхніцы “грызайль”, што стварае ілюзію маштабнасці інтэр’ера.

Манастырскі корпус пабудаваны ў 1811-50 гг. Аднапавярховы будынак Г-падобны ў плане, накрыты двухсхільным дахам. Галоўны ўваход вырашаны высокім мураваным ганкам. Цокальны паверх вылучаны гарызантальнай цягай, якая ідзе па ўсім перыметры будынка. Тоўстыя цагляныя сцены члянёны прамавугольнымі аконнымі праёмамі. Плоскія фасады дэкарыраваны лапаткамі, нішамі, рустам і карнізам. Унутраная прастора падзелена капіталнымі сценамі на гаспадарчыя памяшканні. У цокальным паверсе –

келлі, перакрытыя крыжовымі скляпеннямі. Памеры манастырскага корпуса: 1232 кв.м. плошча забудовы, 8279 куб. м. састаўляе будаўнічы аб'ём, 1469 кв.м. агульная плошча. Манастырскі корпус – помнік архітэктуры, у якім сінтэзаваны стылявыя асаблівасці барока і класіцызму.

Гістарычная даведка:

Паводле падання селяніну па імені Кірык з'явілася Багародзіца і паказала месца ўзвядзення праваслаўнага храма, які быў пабудаваны з дрэва ляданскім і навакольным насельніцтвам.

У пачатку XVIII стагоддзя жонка мінскага ваяводы Завішы Тэрэза Тышкевіч, якая пакутавала цяжкай хваробай і якая атрымала вылячэнне ад цудатворнай Жыровіцкай іконы Божай Маці (гл. Жыровіцкі манастыр), у знак падзякі ахвяравала ў Лядаўскую царкву копію гэтага абраза. Павага да абраза Прасвятой Багародзіцы і чуткі аб новых цудах, якія здзяйсняліся перад гэтым абразом, заахвоцілі набожнае сямейства Завішаў пабудаваць замест струхлелай новую драўляную царкву і заснаваць пры ёй манастыр для базыльян. На ўтрыманне манастыра ў 1732 годзе Тэрэза Завіша (Тышкевіч) адпісала яму вёскі Слабодку і Грыву з сялянамі і ўгоддзямі, а таксама капітал у 4 000 польскіх злотых і права малоць штогод на смілавіцкім млыне 30 карцаў збожжа..

У 1737 годзе Маршал Вялікага княства Літоўскага граф Завіша, з нагоды хваробы сваёй жонкі Марцыбэлы Агінскай, даў зарок пабудаваць у Лядах каменныя царкву і манастырскі корпус, але гэта абяцанне не ажыццявілася, а сама М. Агінская пасля свайго выздараўлення з 1746 па 1756 год ахвяравала манастыру ў агульнай складанасці 14 000 польскіх злотых. Па хадайніцтве і садзейнічанню роду Завіша, у Лядах былі заснаваны кірмашы ў дні Звеставання Найсвяцейшай Багародзіцы і Раства Іаана Прадчечы, што значна павялічыла манастырскія даходы. У 1760 годзе памешчык Юрый Ільч ахвяраваў манастыру 15 000, а ў 1780 годзе польскі інстыгатар Антоній Баржэўскі – 2 550 рублёў.

Да канца XVIII стагоддзя Ляданскі манастыр валодаў угоддзямі і капіталам, якія забяспечвалі яму нармальнае існаванне і магчымасць пачаць новае будаўніцтва. На манастырскія сродкі і ахвяраванні тых жа Завішаў у 1794 годзе пры плябане іераманаху Іюліяне Шуйскім была пабудавана мураваная царква, а каменны манастырскі корпус будаваўся з 1811 года і набыў цяперашні выгляд да 1850 года пры плябане архімандрыце Ёасафе.

У пачатку XIX стагоддзя пры манастыры была заснавана шырокая багадзельня, а ў 1809 годзе па ініцыятыве настояцеля іераманаха Мялеція Сержбутоўскага адкрыта і ім жа ўзначалена чатырохкласнае духоўна-свецкае

вучылішча з правамі павятовага, у якім выхоўваліся і навучаліся дзеці духавенства, дваранскага і іншых саслоўяў.

У 1830-я гады, пасля паражэння Польскага паўстання, узнікла пагроза скасавання Лядзенскага ўніяцкага манастыра. Карэнныя змены ў манастыры ўкладзе адбыліся да 1837 года: быў устаноўлены чын здзяйснення царкоўнага набажэнства паводле статуту Праваслаўнай Царквы, прынятыя служэбнікі і іншая духоўная літаратура маскоўскіх выданняў, з храма выдалены бакавыя алтары пры калонах, арган, крамы і таму падобнае. Пры гэтым ператварэнне Ляданскага манастыра ў праваслаўны прайшло без духоўнай бязладзіцы і сацыяльных узрушэнняў, у чым немалая заслуга тагачаснага яго настояцеля іераманаха Пія Маеўскага. Манастыр стаў праваслаўным у 1842 годзе, і быў прыпісаны да 3-га класу манастыроў.

У 1838 годзе вучылішча пры кляштары было ператворана ў духоўнае павятовае і падпарадкавана Святому Сіноду, а ў 1848 году перададзена ў вядзенне Мінскага Свята-Богаяўленскага манастыра.

У 1878 году па блаславенні мінскага біскупа Яўгена манастырская царква была істотна абноўлена: заменены купал і дах, павялічаны іканастас, праведзена размалёўка. Работы завяршыліся да 20 жніўня 1878 года, у гэты ж дзень храм быў асвечаны. У 1900 годзе быў выраблен яго першы і апошні капітальны рамонт.

Па штаце Лядзенскаму манастыру належыла 13 чалавек: настояцель, 5 іераманахаў, 2 іерадыякана і 5 паслушнікаў. З часу заснавання манастыра ў 1837 году да 1856 года ім непасрэдна кіравалі вышэйзгаданыя настояцелі іераманаха Іюліян Шумскі, Мялецій Сержбутоўск і Пій Маеўскі, архімандрыт Ёасаф. З 1856 года манастыр паступіў у вядзенне рэктараў Мінскай духоўнай семінарыі, якія кіравалі ім праз Казначэяў або эканомаў. У 1874 годзе рэктар Мінскай духоўнай семінарыі архімандрыт Іануарый перадаў справы кіравання манастыром яго новаму настояцелю - ігумену Адрьяну, пасля смерці якога ў 1876 годзе настояцелем стаў ігумен Усевалад. У наступныя гады манастыром кіравалі толькі настояцелі.

Набажэнствы ў Лядзенскім манастыры здзяйсняліся сядмічным парадкам, з усёй строгасцю манастырскага статуту і ў вызначаны час: ўсяночная ва ўвесь год - у 6 гадзін раніцы, літургія ў буднія дні ў 9 гадзін, а ў святочныя ў 10 гадзін дня. Па суботах на ўвесь год, за выключэннем Велікоднага тыдня і двух тыдняў Раства Хрыстова, самім настояцелем здзяйсняліся памінальная літургія і паніхіда з памінання знакамітых іерархаў царквы, былых настояцеляў манастыра, браціі і ўсіх ад веку спачылых праваслаўных хрысціянаў. У святочныя дні да літургіі настояцелем у саслужэнні двух ці чатырох іераманахаў чытаўся акафіст перад мясцовашанаванай іконай Божай Маці. Пры засухах, падзёжы жывелы,

эпідэміях і іншых бедствах здзяйсняліся малебны і хрэсныя хады. Найбольш урачыстымі падзеямі ў манастыры былі святы ў гонар Раства Іаана Прадцечы, святых апосталаў Пятра і Паўла. На святы і набажэнствы збіралася шмат мясцовых прыхаджан і прыезджага народа. У канцы XIX стагоддзя пры манастыры знаходзілася школа.

У пачатку 1920-х гадоў Лядзенскі манастыр быў зачынены з высяленнем манаства: адны разышліся па кватэрах, іншыя раз'ехаліся ў розныя месцы. Царква працягвала дзейнічаць як прыхадская. Аднак у 1939 годзе і яе зачынілі. Знялі звон і іконы, але, як абвясчае паданне, цудатворны абраз Божай Маці ніхто зняць не адважыўся. Нарэшце знайшоўся адзін жыхар вёскі, які паспрабаваў гэта зрабіць. Ён доўга не мог аддзяліць абраз ад сцяны і ўдарыў па іконе нагой. Неўзабаве ў яго нібыта моцна захварэла і стала загнуваць нага, ад болю ён не знаходзіў сабе спакою, запаў у распач і адчай. Яму параілі пайсці ў храм і пакаяцца перад іконай, але гэтаму не наканавана было адбыцца. Не вытрымаўшы душэўных пакут, ён быццам бы ўтапіўся ў рацэ.

Пасля закрыцця царквы ў яе памяшканні меркавалася размясціць спіртзавод, але дырэктар завода адмовіўся ад гэтага, і тады манастырскі корпус заняла школа.

У першыя гады Вялікай Айчыннай вайны храм быў зноў адкрыты акупацыйнымі нямецкімі ўладамі. 2 чэрвеня 1942 гада ў манастыр быў дастаўлены мітрапаліт Панцеляймон са сваім келейнікам Іюліянам. Падчас служэння ў Лядах ім склікаўся сабор, які быў распушчаны акупацыйнымі ўладамі, а сам мітрапаліт Панцеляймон перавезены ў Вілейку. Аднак у манастыры працягваліся богаслужэнні.

Па заканчэнні вайны дырэктар школы, якая размясцілася ў манастырскім корпусе, хадаінічала аб закрыцці царквы, матывуючы сваю ініцыятыву тым, што богаслужэнні, якія здзяйсняюцца ў храме, адмоўна ўплываюць на дзяцей і перашкаджаюць ім добра вучыцца. У 1960 годзе касцёл быў зачынены, галоўная яго святыня - Жыровіцкая ікона Божай Маці - знікла. З храма сарвалі купал, а будынак ператварылі ў склад. Доўгія гады храм стаяў без нагляду, не рамантаваўся і знаходзіўся ў вельмі запушчаным стане: з прагнілай страхой і падлогай, якая правальваецца, знішчанай роспісам і адвіслай тынкоўкай, выламанымі вокнамі і дзвярыма.

У 1992 годзе адбылося афіцыйнае адкрыццё прыхадскай царквы ў вёсцы Вялікія Ляды. Праз два гады рашэннем Сінода Беларускай Праваслаўнай Царквы быў адноўлены Свята-Благавешчанскі стаўрапігіяльны мужчынскі манастыр, першым настояцелем якога стаў архімандрыт Сафроній, манастыр аднавіў сваю дзейнасць у 1994 г. і дзейнічае ў дадзены час.

Настаяцелі і намеснікі:

- Іюліян (Шуйскі), іером.

- Мелецій (Сержбутоўскі), іером.
- Пій (Маеўскі), іером.
- Ёасаф (? –1856), архім.

з 1856 па 1874 — знаходзіўся ў падпарадкаванні рэктараў Мінскай духоўнай семінарыі, якія кіравалі ім праз казначэяў або эканомаў.

- Адрыян (1874—1876), ігум.
- Усевалад (Стаяновіч Васіль) (17.03.1876 — ?), ігум.
- Сафроній (Юшук) (19 ліпеня 1994—2000), архім.
- Афанасій (Ванкевіч) (2000 — 20 снежня 2007) ігум.
- Патапій (Пронін) (20 снежня 2007 — 1 ліпеня 2009) в/у, іерам.
- Веніямін (Тупека) (1 ліпеня 2009—13 ліпеня 2015), епіскап.
- Лаўр (Будіч) (13 ліпеня 2015 – па цяперашні час), іерам.

З 1992 г. знаходзіцца пад аховай Свята-Благавешчанскага Лядзенскага мужчынскага манастыра.

Спіс выкарыстаных крыніц:

1. Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей Рэспублікі Беларусь. [Электронны ресурс]. – Режим доступа: <http://gospisok.gov.by/?AspxAutoDetectCookieSupport=1>. – Дата доступа: 20.12.2022.
2. Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі. Мінская вобласць. Кніга 2 / АН БССР. Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору ; рэдкал.: С. В. Марцэлеў [і інш.]. – Мн. : БелСЭ, 1987. – 308 с.
3. Ляденский мужской монастырь Благовещения Пресвятой Богородицы. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://liady.by/o-monastyre/istoriya-monastyrja/>. – Дата доступа: 20.12.2022.
3. Памятная книжка Минской епархии ... / составил А. Товаров. – Минск : Паровая типолитография Б. И. Соломонова, 1901.
4. Памяць : Смалевіцкі раён. Жодзіна : гісторыка-дакументальныя хронікі гарадоў і раёнаў Беларусі / [уклад.: Ю. Я. Гіндзін, Г. У. Разумаў ; рэдкал.: Г. К. Кісялёў (гал. рэд.) і інш.]. – Мінск : БЕЛТА, 2000. – 768 с.